

materiaalin keskeinen piirre, jonka hän toistuvasti mainitsee, on käytettyjen lähteiden kirjemuoto. Kun hän johtopäätöksissä kuitenkin nostaa esiin Clemens Aleksandrialaisen opettajana, joka omaksui sukupuolittuneen hyvekäsityksen ja kehitti sitä edelleen, hän ei kiinnitä lainkaan huomiota siihen, että yksikään hänen pitkiä Clemens-lainauksistaan ei ole kirjetekstiä – sisällöllisesti ne toki sopivat Huizengan teesiin. Clemensin kasvatusmenetelmä ei myöskään perustunut pseudonyymisyyteen, mikä olisi ollut syytä mainita. Keskeisiin opetuksiin (kr. *topoi*) perustuvan vertailun ja käytösohjeiden kannalta Clemensin käytösoapas *Paidagogos* olisi myös ollut laajemman huomion arvoinen, nyt se mainitaan vain ohimennen yhdessä alaviitteessä.

Vaikka Huizengan teoksen rakenne on melko selkeä, kansien välissä oleva materiaali olisi voinut olla tauloudellisemminkin jäsennetty. Suoria lainauksia englannin- ja saksankielisestä tutkimuskirjallisuudesta on runsaasti, mikä tuo päätekstiin katkonaisuutta. Suoria lainauksia on huomattavan paljon myös nootistossa. Pythagoralaisia kirjeitä käsittelevä osio sisältää myös käännökset, alkutekstit tarjotaan teoksen liitteenä. Toisena liitteenä on valikoima käännöksiä pastoraalikirjeistä. Ratkaisusta seuraa epäsymmetrian ohella, että sama materiaali toistuu eri muodoissaan useita kertoja eri puolella teosta. Käännösten ja alkutekstien tarjoaminen on toki hyödyllistä, mutta niiden koherentti yhdistäminen kahteen erilliseen ja laajaan analyysiosaan ei ole kokonaisuuden kannalta yksinkertaista. Tasapainoisempi ratkaisu olisi voinut olla esittää toisiinsa läheisesti liittyvät kohdat temaattisesti taulukoituna joko johdannossa tai loppukatsauksessa. Tämä olisi sitonut teoksen kahta pääosaa lähemmäs toisiaan.

Osaltaan jäsennykseen liittyvät ongelmat heijastuvat jo johdannossa. Ensimmäiset kolmekymmentä sivua luettuaan lukija on voinut huo-

mata ainakin kolme keskenään erilaisella painotettua tutkimustehtävän muotoilua. Vaikka ne eivät sinänsä ole ristiriitaisia, lukijalle ei synny aivan selvää kuvaa siitä, mikä teoksen tutkimustehtävä tarkalleen ottaen on. Johdanto kuitenkin alkaa erittäin kiinnostavasti ja suorastaan imaisee lukijan pohtimaan kysymystä hyvistä tai hyveellisistä naisista ja hyveiden sukupuolittumisesta antiikin ajattelussa.

Annette Bourland Huizengan teos *Moral Education for Women in the Pastoral and Pythagorean Letters* on monella tapaa kiinnostava ja hyödyllinen teos antiikin filosofiasta, varhaiskristillisyydestä, kasvatuksesta, sukupuolentutkimuksesta ja hyveistä kiinnostuneille. Teokseen ja siinä analysoituun materiaaliin tutustuminen auttaa ymmärtämään myös oman aikamme käytäntöjä ja sukupuolirooleja, onhan pastoraalikirjeiden ohjeilla ollut merkittävä vaikutus esimerkiksi kristilliseen perheopetukseen ja käsityksiin kirkon virasta.

JOONA SALMINEN
TEOL. MAIST., HELSINKI

**KEVIN TIMPE &
CRAIG A. BOYD (ED.)**
Virtues and Their Vices.
**Oxford: Oxford University
Press 2014. 510 s.**

Viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana länsimaisessa akateemisessa filosofiassa ja teologiassa on kiinnostuttu uudelleen hyveistä. Hyveellä tarkoitetaan arvokasta luonteenpiirrettä, joka auttaa haltijaansa saavuttamaan esimerkiksi hyvän elämän, koeteltua tietoa tai moraalisesti korkeatasoisia tekoja. Hyve-teorioita on sovellettu muun muassa etiikkaan, tieto-oppiin ja politiikkaan; puhtaasti akateemisen kon-

tekstin ulkopuolella hyveisiin viitataan myös erilaisessa self help- ja johtamistaitokirjallisuudessa.

Virtues and Their Vices tarjoaa hyvän johdannon hyveteorian keskeisiin teemoihin: siinä käsitellään napakasti esimerkiksi kysymykset hyveiden luokittelusta ja keskinäisistä suhteista. Kirjan pääluvut noudattelevat luovasti yleisimpiä hyvelistojä. Kardinaalihyveiden (viisaus, oikeudenmukaisuus, rohkeus ja kohtuullisuus) ja teologisten hyveiden (usko, toivo, rakkaus) lisäksi käsitellään sekalainen joukko eri hyveitä ja paheita (himo ja siveys, mäsäily ja pidättyvyys, ahneus ja anteellisuus, laiskuus, oikeutettu ja oikeuttamaton viha, kateus, ylpeys ja nöyryys). Intellektuaalisista hyveistä käsitellään luottamus, ymmärrys ja teoreettinen viisaus. Lopussa esitellään vielä hyveitä teologian, poliittisen filosofian, psykologian, neurotieteen ja feministisen etiikan kontekstissa. Yksittäisiä hyveitä käsittelevät luvut ovat hieman epätasaisia, mutta tämä johtuu osaltaan jo käsiteltävistä teemoista. Ne tarjoavat kätevän summan kyseistä hyvettä tai pahetta koskevasta teoretisoinnista ja kytkevät niitä oman aikamme tieteidenvälisiin keskusteluihin. Parhaimmillaan luvut ovat varsin näppäriä johdantoja aiheeseensa. Kaiken kaikkiaan kyseessä on mitä kattavin yleisesitys hyveistä painottuen nimenomaan eri hyveiden ja paheiden analyysiin.

Johdannossa myös käsitellään muutaman sivun verran niin sanottua situationistista kritiikkiä, joka on merkittävin hyve-teorioita vastaan esitetty teoria. Situationismi haastaa klassisen hyvekäsityksen, jonka mukaan ihmisellä on vakaita ja syvään juurtuneita luonteenpiirteitä, joita noudatetaan johdonmukaisesti. Situationismi vetoaa empiirisiin kokeisiin, jotka kyseenalaistavat sen, että ihmisen toimintaa ohjaa jonkinlainen vakaa ”luonne”. Sen sijaan olennaisempi yksilön toimintaa määrittävä tekijä on se tilanne ja konteksti, jossa yksilö sattuu olemaan.

Koska kyseessä on merkittävin hyveteorioille esitetty kritiikki, olisi voinut olettaa, että sen käsittelyyn olisi käytetty enemmän aikaa. Todettakoon, että situationismin kriitikot ovat osoittaneet ongelmalliseksi sen tavan, joilla empiirisiä kokeita käytetään tukemaan situationistista filosofiaa. Kriitikoiden mukaan kokeiden perusteella voidaan kyllä sanoa yhtä ja toista ihmisen toiminnasta, mutta hyppy luonteenpiirteiden olemattomuuteen on liian pitkä ja jää vaille perusteita.

Ensinnäkin käsitys siitä, mitä ”ympäristö” ja ”konteksti” ovat, on hyvin hankala määritellä. Samoin juuri tästä syystä kontekstin vaikutusta on äärimmäisen vaikea kontrolloida saati mitata. Lisäksi osa kontekstin vaikutusta on yksilön tietoisuus siitä, missä kontekstissa hän on. Tällöin konteksti ei ole vain jotakin, joka on olemassa täysin riippumattomana yksilön ulkopuolella, vaan yksilön ulkomaailma ja hänen käsityksensä siitä sekoittuvat toisiinsa tavoilla, joita emme täysin pysty kontrolloimaan. Toinen ongelma liittyy kokeiden ajalliseen kapeuteen. Jotta olisi mahdollista arvioida vaikkapa jonkun henkilön rehellisyyttä, tulisi saatavilla olla tietoa hänen toiminnastaan pitkältä ajalta ja useista erilaisista tilanteista.

Jos situationistinen kritiikki kumotaan ja erilaisten pysyvien luonteenpiirteiden olemassaoloon voi uskoa perustellusti, seuraava olennainen kysymys kuuluu, voiko näihin piirteisiin jotenkin vaikuttaa. Tähän kysymykseen porautuvat positiivista psykologiaa ja kognitio- ja neurotiedettä käsittelevät artikkelit. Psykologian peruslähestymistapa ihmiselämään on pitkään ollut ongelmakeskeinen: psykologian tehtävä on hoitaa erilaisia mielen toimintaan liittyviä ongelmia. Lähtökohta on myös määrännyt tutkimusta, joka on tuottanut paljon tietoa erilaisista mielenhäiriöistä, muttei kovin paljon tietoa siitä, kuinka hyvinvointia voi edistää. Positiivinen psykologia pyrkii laajentamaan tu-

lokulman siten, että psykologiassa kiinnitettäisiin enemmän huomiota ihmisen hyvinvointia lisääviin tekijöihin.

Onkin luonnollista, että positiivinen psykologia hyödyntää laajasti hyveistä käytävää keskustelua. Petersonin ja Seligmanin kirjoittamassa positiivisen psykologian perusteoksessa *Character Strengths and Virtues* (2004) käydään läpi kaikki tuolloin saatavilla ollut tutkimusaineisto, joka todetaan kovin puutteelliseksi. Vaikka on viitteitä siitä, että hyveellisyys lisää hyvinvointia ja että joitakin hyveitä voi mahdollisesti kultivoida, tieto ihmisluonnosta on tältä osin kovin pirstaleista. Kymmenessä vuodessa ei ole tapahtunut paljon. *Virtues and Their Vices* ei sisällä kovin paljon uutta empiiristä materiaalia, joka sanottavasti vahvistaisi hyveteorioiden tai positiivisen psykologian empiiristä perustaa. Kirjan painopiste onkin erityyppisissä edellytyksissä, joita ihmisluonnossa on ja jotka tekevät hyveiden oppimisen periaatteellisella tasolla mahdolliseksi. Näistä kirjassa käsitellään esimerkiksi ihmisen luontaista kykyä matkia ympäristössä esiintyvää käyttäytymistä, mikä tarjoaa oivan perustan niin hyveiden kuin paheidenkin oppimiselle.

Ihannekuva ihmisestä rationaalisen päätöksentekijänä on valistuksen perintöä, mutta uusin kognitiotutkimus on osoittanut ihmisen rationaalisuuden suurelta osin paikansapitämättömäksi. Päätökset syntyvät pitkälti tunteiden, ei järjen, ohjaamina. Eri teorioissa järjelle ja tunteelle annetaan hieman erilainen rooli. Äärimmillään järki suljetaan kokonaan pois tai nähdään vain *post hoc* -ilmiönä, joka emotionaalisen ratkaisun jälkeen keksii jonkinlaisia perusteita toiminnalle. Hyveteorioissa järki ja tunne nähdään yleensä komplementaarina tekijöinä. Tämä näkökulma ihmisen valintoihin korjaa joitakin niitä yksipuolisuuksia, joita liittyy esimerkiksi kaksoisprosessiteorioihin tai vaikkapa kognitiivisen uskontotieteen tulok-

siin. James van Slyke avaa varovasti näitä mahdollisuuksia neurotiedeatikkelissaan.

Christian Miller (esim. *Character and Moral Psychology*, 2013) on viimeaikaisissa tutkimuksissaan uudelleenorientoinut luonteenpiirteisiin ja hyveisiin liittyvää teorianmuodostusta. Milleriä ei kirjassa käsitellä, vaikka hänen teoriansa luonteenpiirteistä olisi vahvistanut ja selkeyttänyt kirjan peruslähtökohtia. Kaiken kaikkiaan hyveiden aktuaalinen rooli on hieman epäselvä. Selvästikin ihmiset ovat alttiita kaikenlaisille vaikutteille, jotka haittaavat ihanteiden mukaan toimimista. Tästä huolimatta ihmisillä näyttää olevan perustaipumuksia, joita noudatetaan silloin kun mikään erityinen tekijä ei puutu asiaan. Hyveiden harjoittamisessa voi myös edistyä, mutta se on verrattain hankalaa ja aikaa vievää – tämä ei tietenkään ole mikään uutinen klassisen hyveteorian näkökulmasta.

OLLI-PEKKA VAINIO
DOS., RIIHIMÄKI

NICHOLAS E. LOMBARDO
The Father's Will: Christ's Crucifixion and the Goodness of God.
Oxford: Oxford University Press 2013. 270 s.

Nicholas E. Lombardo on yhdysvaltalainen, vuonna 2010 Cambridgen yliopistosta filosofian tohtoriksi väitellyt dominikaani. Tällä hetkellä hän toimii apulaisprofessorina The Catholic University of Americassa (Washington D.C.). Aiemmassa tuotannossaan Lombardo on tutkinut muun muassa Tuomas Akvinolaisen tunneteoriana. Viimeisimmässä teoksessaan *The Father's Will: Christ's Crucifixion and the Goodness of God* Lombardo analysoi eri sovitussoppe-